

university of
 groningen

Een mixed methods-onderzoek naar de betrokkenheid van vaders bij het thuislezen

Student: A. Lodder (s3831922)

Begeleider: dr. M. Hingstman

2e beoordelaar: prof. dr. J.W. Strijbos ~~dr. C.D. Naam~~

Rijksuniversiteit Groningen

Faculteit der Gedrags- en Maatschappijwetenschappen

Bachelorwerkstuk Pedagogische Wetenschappen (PABA6002)

1 juli 2022

Inhoudsopgave

Abstract	2
Inleiding	3
Rolverdeling gezin	3
Betrokkenheid vader	3
Soorten ouderbetrokkenheid	4
Leesvaardigheid kind.....	4
Methode	6
Literatuuronderzoek.....	6
<i>Zoekstrategie</i>	6
<i>Zoektermen</i>	6
<i>In- en exclusiecriteria</i>	7
<i>Selectieproces</i>	8
<i>Codering en analyse</i>	8
Praktijkonderzoek	9
<i>Participanten</i>	9
<i>Instrument</i>	10
<i>Procedure</i>	11
<i>Analyse</i>	11
Resultaten	13
Literatuuronderzoek.....	13
Praktijkonderzoek	15
<i>Deelvraag 2</i>	15
<i>Deelvraag 3</i>	17
Discussie	18
Conclusie	18
Beperkingen.....	21
Aanbevelingen	21
Referenties	23
Bijlagen	26
Bijlage 1: Oudervragenlijst	26

Abstract

This mixed-methods study examines father involvement in home reading and its impact on the child's reading ability. A systematic literature review was conducted to identify existing knowledge on father involvement in home reading. Three scientific databases, ERIC, PsychINFO, and SocINDEX, were searched for relevant studies conducted between 1980 and 2022. After the selection process, two studies were included and summarized. In addition, a survey from the OK- Werkplaats was used to examine the role of fathers of children in grades 1 through 3 in elementary school in the northern Netherlands. The quantitative data on mothers and fathers was compared using a Mann-Whitney U test. The different ways in which fathers are involved in home reading has been described through a qualitative analysis. When the two studies are compared, the actual difference in home reading involvement between fathers and mothers appears to be minimal to absent. There does appear to be a difference in the views of how fathers and mothers are involved in home reading. In the literature, the mother appears to be seen as the primary educator. There are few studies on the role of fathers in home-based involvement. The field research shows that fathers do fulfill their role in home reading. Through shared-reading, buying books, and talking about books, among other things, they try to make a positive contribution to their child's reading skills. In both research and school contexts there need to be more focus on the role of fathers in home reading so that they can make a greater contribution to their child's reading skills.

Inleiding

Rolverdeling gezin

Onderzoek suggereert dat er sinds het eind van de 20^e eeuw in veel gezinnen een verschuiving heeft plaatsgevonden in de rolverdeling van de opvoeding (Sayer et al., 2004). Een verandering die hier mogelijk aan bijdraagt, is dat zowel vaders als moeders gemiddeld meer zijn gaan werken (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2022). Hoewel de gemiddelde betrokkenheid in de opvoeding van ouders over het algemeen is gedaald, is volgens Sayers et al. (2004) de betrokkenheid van vaders in de opvoeding tegelijkertijd gestegen.

Vaders hebben door de geschiedenis heen meestal een economische bijdrage geleverd aan het gezin, terwijl de moeder de verzorging op zich nam (Nieri, 2017). Dit is ook vanuit evolutionair oogpunt te verklaren doordat moeders al vanaf de zwangerschap meer geïnvesteerd hebben in hun kind dan vaders (Mesman & Vermeer, 2017).

De overtuiging dat vrouwen beter voor kinderen kunnen zorgen dan mannen neemt inmiddels al jaren af. Uit de Emancipatiemonitor van het Centraal Bureau voor de Statistiek en het Sociaal Cultureel Planbureau (2020) is gebleken dat zo'n 45% van de Nederlandse ouders met minderjarige kinderen een gelijke verdeling wil tussen betaald werk en opvoeding. Echter, van die 45% heeft slechts een kwart de gelijke verdeling daadwerkelijk verwezenlijkt. In dit onderzoek wordt gekeken naar vaders uit traditionele gezinnen met een vader en moeder. Hoewel er meerdere gezinssamenstellingen bestaan, is dit de meest voorkomende in Nederland.

Betrokkenheid vader

Over het algemeen zijn vaders minder betrokken bij het onderwijs van hun kind dan moeders, terwijl ook vaders een positieve rol kunnen spelen in het behalen van betere academische prestaties van het kind (Liu, 2019). Wanneer het kind wordt blootgesteld aan meerdere ouderlijke figuren, krijgt het kind verschillende stimuli (Barreto et al., 2017; Lamb, 2010). Het krijgen van verschillende stimuli is goed voor de cognitieve ontwikkeling van het kind. Kortom, wanneer het kind zowel door de vader als door de moeder wordt gestimuleerd, is dit beter voor de cognitieve ontwikkeling dan wanneer het slechts één van de twee betreft.

Ondanks dat moeders geneigd zijn om meer tijd met hun kind door te brengen, blijkt uit onderzoek van Baxter et al. (2019) dat de tijd die een vader met zijn kind doorbrengt een positiever effect heeft op de ontwikkelingsuitkomsten van het kind dan de tijd die een moeder met haar kind doorbrengt. Vooral als het gaat om educatieve activiteiten werd bij de vader-

Met opmerkingen [MH1]: meestal?

kind tijd een sterker verband gevonden dan bij de moeder-kind tijd. Een mogelijke verklaring hiervoor is de meer speelse opvoedstijl van vaders.

Soorten ouderbetrokkenheid

Er bestaan verschillende vormen van ouderbetrokkenheid. In onderzoek van Akkermans et al. (2021) worden deze verschillende vormen van ouderbetrokkenheid en hun effectiviteit op de ontwikkeling van hun kind onderzocht. Er wordt een onderscheid gemaakt tussen ‘*home-based*’ betrokkenheid, ‘*school-based*’ betrokkenheid en ‘*home-school conferencing*’. Onder ‘*home-based*’ betrokkenheid valt de hulp die ouders thuis aan hun kind bieden bij schoolgerelateerde activiteiten. Bij ‘*school-based*’ betrokkenheid gaat het wederom over schoolgerelateerde activiteiten, maar deze vorm van betrokkenheid vindt plaats op school of andere locaties dan thuis. Een voorbeeld hiervan is meegaan op excursies. Met de laatste vorm van betrokkenheid, namelijk ‘*home-school conferencing*’, wordt de communicatie tussen de ouders en de school bedoeld. Alleen van de betrokkenheid vanuit huis (*home-based*) is bewezen dat het een significant effect heeft op de prestaties van kinderen (Bakker et al., 2013). Van alle schooldomeinen is dit effect het grootst wanneer de betrokkenheid gericht is op lezen (Sacker et al., 2002), vooral wanneer ouders hun kind helpen bij het ontwikkelen van leesgewoonten (Castro et al., 2015).

Leesvaardigheid kind

Activiteiten, zoals thuislezen, zijn dus een belangrijk element in de opvoeding om de leesontwikkeling van kinderen te stimuleren. Zowel de leesvaardigheid als het leesplezier van kinderen in Nederland gaat al een aantal jaren achteruit (Witte, 2017). Onder leesvaardigheid wordt volgens de definitie van PISA verstaan: “het begrijpen van, gebruiken van, evalueren van, reflecteren op en omgaan met teksten om je doelen te bereiken, je kennis en potentieel te verruimen en deel te nemen aan de maatschappij” (Gubbels et al., 2019). In 2018 liep 24% van de 15-jarige leerlingen risico op laaggeletterdheid (Gubbels et al., 2019). Dit betekent dat zij niet het niveau beheersen om goed te kunnen functioneren in de maatschappij. Deze achterstand in leesvaardigheid begint in veel gevallen al tijdens de voor- en vroegschoolse educatie. Vanaf deze leeftijd wordt het steeds lastiger om de achterstand in te halen (*Voor- en vroegschoolse educatie (VVE)*, 2017). Vooral tijdens de onder- en middenbouw van de basisschool kan de betrokkenheid van ouders bij het lezen het kind helpen bij het ontwikkelen van leesvaardigheid (Sénéchal & LeFevre, 2002). Door het kind positieve leeservaringen te geven, neemt het kind zelf ook eerder initiatief om zelf te gaan lezen.

Een belangrijke invloed die bijdraagt aan de effectgrootte van de ouderbetrokkenheid op de leesvaardigheid van het kind is de motivatie van het kind (Wigfield et al., 2016). Met de algemene afname van het leesplezier in Nederland is ook een deel van de motivatie afgenomen (Witte, 2017). Er zijn volgens Deci en Ryan (2000) drie psychologische basisbehoeften, die een rol spelen bij het bevorderen van motivatie: de behoefte aan autonomie, competentie en verbondenheid. Door via verschillende manieren van ouderbetrokkenheid in te spelen op deze drie basisbehoeften, kan de motivatie voor kinderen om te lezen worden vergroot. Dit vergroot zowel het leesplezier als de leesvaardigheid van het kind. Ouders kunnen dus bijdragen aan het verkleinen van de leesachterstand, wanneer zij het kind thuis hulp bieden met lezen. Voor het leveren van een positieve bijdrage is het wel van belang dat ouders geen docentenrol aannemen, de activiteiten afwisselend zijn en het kind wordt voorzien van positieve feedback (Akkermans et al., 2021).

Er zijn dus bestaande onderzoeken naar de betrokkenheid van ouders in het algemeen of naar de rol van moeders bij thuislezen, maar er zijn weinig onderzoeken naar de betrokkenheid van de vader bij thuislezen (Swain & Mallows, 2017). Het is van belang om kennis hierover te vergaren, zodat zowel moeders als vaders op effectieve wijze kunnen bijdragen aan de leesvaardigheid van hun kind.

Dit onderzoek bestaat uit twee delen. Allereerst wordt onderzocht wat er al bekend is over de manieren waarop de betrokkenheid van vaders bij het thuislezen de leesvaardigheid van basisschoolleerlingen beïnvloedt. Daarop volgt een praktijkonderzoek om de rol van vaders van middenbouwleerlingen in Noord-Nederland bij het thuislezen in kaart te brengen.

De onderzoeksvraag die voortkomt uit deze probleemstelling luidt als volgt: *Op welke manieren beïnvloedt de betrokkenheid van de vader bij het thuislezen de leesvaardigheid van basisschoolleerlingen en welke rol spelen vaders van middenbouwleerlingen van basisscholen in Noord-Nederland bij het thuislezen?*

Om de algemene invloed van de betrokkenheid van de vader op leesvaardigheid van het kind te schetsen, wordt de volgende deelvraag onderzocht:

1. *Wat is er bekend over de invloed van de betrokkenheid van de vader bij het thuislezen op de leesvaardigheid van kinderen in de basisschoolleeftijd?*

Om nader in kaart te brengen hoe de vaders van basisscholen uit Noord-Nederland betrokken zijn bij het thuislezen, worden de volgende deelvragen onderzocht:

2. *In hoeverre verschilt de mate van betrokkenheid van de vader bij het thuislezen van de mate van betrokkenheid van de moeder op basisscholen in Noord-Nederland?*
3. *Op welke manieren ondersteunen de betrokken vaders van middenbouw basisschoolleerlingen in Noord-Nederland bij het thuislezen?*

Methode

Dit mixed methods-onderzoek bestaat uit twee delen. Door middel van een kwalitatief onderzoek, namelijk een systematische literatuurreview, is eerst de algemene invloed van de betrokkenheid van de vader bij het thuislezen op de leesvaardigheid van het kind geschetst (deelvraag 1). Vervolgens is er een kwantitatief en kwalitatief praktijkonderzoek uitgevoerd om nader in kaart te brengen hoe de vaders van basisscholen uit Noord-Nederland betrokken zijn bij het thuislezen (deelvraag 2 en 3).

Literatuuronderzoek

Zoekstrategie

Door een systematisch literatuuronderzoek is er gekeken naar de bestaande kennis over hoe de betrokkenheid van de vader bij het thuislezen leesvaardigheid van het kind beïnvloedt. Deze systematische reviewstudie volgt de richtlijnen van het PRISMA Statement (Moher et al., 2009). De literatuur voor het systematische literatuuronderzoek is verkregen door het zoeken op verschillende zoektermen in ERIC, PsycInfo en SocINDEX. Dit zijn wetenschappelijke databases van de Rijksuniversiteit Groningen met pedagogische, psychologische en sociologische vakliteratuur. De keuze om niet alleen in de pedagogische database ERIC te zoeken, is gemaakt aangezien de betrokkenheid van vaders in de opvoeding ook psychologische en sociologische elementen bevat.

Zoektermen

Er zijn Engelse en Nederlandse zoektermen gebruikt, die verschillende onderdelen uit de onderzoeksvraag omvatten. In de eerste instantie is er slechts naar studies gezocht aan de hand van vader-gerelateerde zoektermen in de titel en abstract. Aangezien hier slechts enkele studies uit kwamen, is de zoekopdracht inhoudelijk verbreed op de volgende drie manieren. 1) Er is naar de aanwezigheid van de zoektermen gezocht in de volledige tekst van een studie, dus niet slechts in de titel en abstract. 2) Verder is er ook naar overkoepelende termen zoals 'ouder' of 'parent* involvement' gezocht, aangezien studies naar betrokkenheid van ouders in het algemeen ook onderdelen kunnen bevatten die resultaten beschrijven specifiek voor

vaders. 3) Bij

de meeste Engelse termen van twee woorden zijn geen aanhalingstekens gebruikt die zorgen dat er een vaste volgorde wordt aangehouden. Op die manier worden twee woorden die maximaal vijf woorden van elkaar verwijderd staan in een tekst ook gevonden. Zo wordt met de zoekterm 'home reading' ook 'reading at home' gevonden in een tekst.

De zoektermen waren als volgt (de onderdelen A tot en met D zijn gekoppeld met 'AND'):

- A) thuislezen OR thuis lezen OR "shared reading" OR reading practices OR home reading OR home literacy OR reading-related activities OR children's reading
- B) vader OR ouder* OR "parent* involvement" OR "paternal involvement" OR father* involvement OR dad involvement
- C) basisschool OR kind OR kindergartner OR child OR elementary school OR primary school
- D) leesvaardighe* OR leesprestatie* OR "literaire vaardighe*" OR reading skills OR "literacy skills" OR reading achievement* OR reading performance

In- en exclusiecriteria

In Tabel 1 staan de inclusiecriteria die zijn gebruikt bij het selecteren van geschikte studies voor de literatuur review. De omvang van bestaande studies over de betrokkenheid van de vader bij thuislezen leek in beginsel niet groot. De inclusiecriteria zijn breed opgesteld, zodat er zo veel mogelijk studies over het onderwerp konden worden gevonden. De studies moesten gaan over kenmerken van vaderbetrokkenheid bij thuislezen en de invloed die dit heeft op de leesvaardigheid van het kind. De leesvaardigheid van het kind hoefde niet per definitie de primaire uitkomstmaat te zijn van de onderzoeksvraag, zolang het maar wel aan bod kwam in de studie. Verder moest de studie in het Engels of Nederlands zijn geschreven. Het artikel moest peer-reviewed zijn en tussen 1980 en 2022 zijn gepubliceerd. Ook moest het artikel fulltext beschikbaar zijn. De exclusiecriteria in Tabel 1 zijn gebruikt als labels om studies te excluseren.

Tabel 1*Inclusiecriteria*

Kenmerken	Inclusiecriteria	Exclusiecriteria
Populatie	Ouders van basisschoolleerlingen in groep 1 tot en met 8 (1)	Geen basisschoolleerling (1)
Taal	Het artikel is geschreven in het Nederlands of in het Engels (2)	Geschreven in andere taal dan Engels of Nederlands (2)
Onderwerp	Het onderzoek gaat over kenmerken van vaderbetrokkenheid bij thuislezen en de invloed die dit heeft op de leesvaardigheid van het kind (3)	Geen vaderbetrokkenheid (3a); geen thuislezen (3b); geen leesvaardigheid (3c)
Publicatiedatum	Het artikel is gepubliceerd tussen 1980 en 2022 (4)	Gepubliceerd buiten 1980 – 2022 (4)
Kwaliteit	Het artikel is peer-reviewed (5)	Niet peer-reviewed (5)
Toegankelijkheid	Het artikel is fulltext beschikbaar (6)	Niet fulltext beschikbaar (6)

Selectieproces

Na het uitvoeren van de zoekopdracht zijn alle studies geëxporteerd naar Rayyan, van waaruit een beoordeling is gedaan van de abstract aan de hand van de inclusiecriteria.

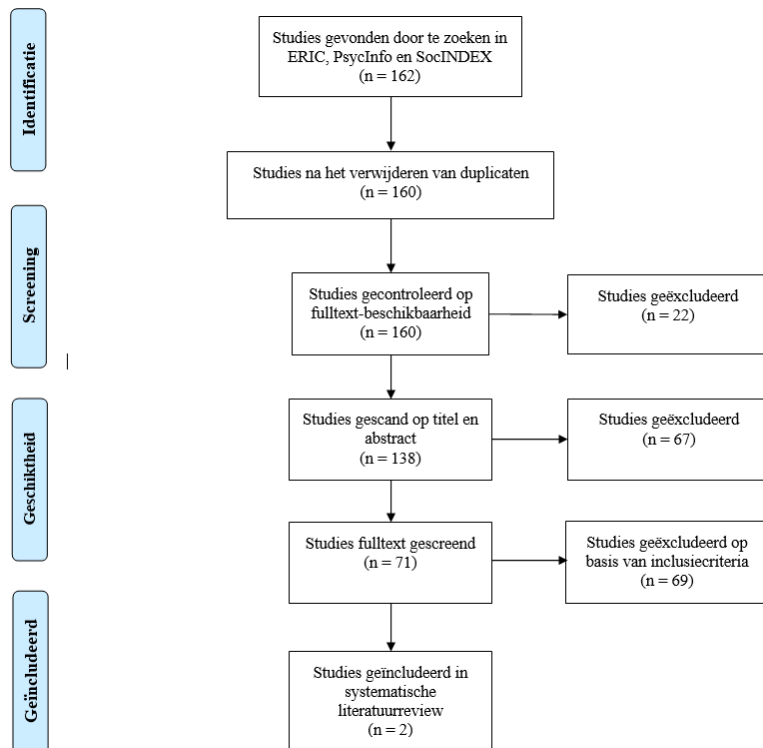
Allereerst zijn de studies handmatig gecontroleerd op fulltext beschikbaarheid, aangezien de automatische controle van de databases hierin niet altijd correct is en ervoor zorgt dat studies onterecht al uit de zoekslag worden verwijderd. De studies die niet fulltext beschikbaar waren, zijn geëxcludeerd. Daarna zijn de overige studies aan de hand van een abstract screening gecontroleerd op de overige inclusiecriteria. Als een artikel aan de inclusiecriteria leek te voldoen, werd dit gecontroleerd door middel van een fulltext screening. Er zijn twee studies overgebleven. Het selectieproces is weergegeven in Figuur 1.

Codering en analyse

Om de onderzoeksvraag te kunnen beantwoorden en studies te kunnen vergelijken is er gekeken naar: auteurs, jaartal, onderzoeksdesign, populatiekenmerken, soort betrokkenheid, onderzoeksinstrument en uitkomstmaatvorm van leesvaardigheid, samenvatting-resultaten (incl. significantie) en onderzochte derde variabelen. Deze gegevens zijn verwerkt in een samenvattende tabel. Verder zijn de overeenkomsten en de verschillen tussen de studies beschreven in de tekst.

Figuur 1

PRISMA Flow Diagram selectieproces

Praktijkonderzoek

Participanten

De doelpopulatie bestaat uit ouders van leerlingen uit groep 3 tot en met 5 van basisscholen met relatief veel kinderen met een lage sociaaleconomische status. De vragenlijst is uitgezet bij ouders van middenbouwleerlingen in Noord-Nederland, wiens scholen deelnemen aan de OK-werkplaats, een programma gebaseerd op de componenten van Success for All (<http://successforall-nederland.nl/ok-werkplaats/>). De scholen die aan de OK-werkplaats deelnemen, hebben relatief veel leerlingen met een lage sociaaleconomische status. De vragenlijst is ook verspreid op controlescholen met een vergelijkbare leerlingpopulatie. In totaal is de vragenlijst verspreid op 13 OK-werkplaatssscholen en 6 controlescholen.

Van de 1202 ouders die de vragenlijst hebben gekregen, hebben 99 vaders en 500 moeders de vragenlijst ingevuld. In Tabel 2 staat een aantal kenmerken van de vaders en moeders beschreven. Onder opleidingsniveau wordt het hoogst behaalde diploma verstaan. Een opvallend verschil tussen de vaders en moeders is dat bij de vaders een veel groter percentage (18,2%) een diploma heeft behaald in het wetenschappelijk onderwijs dan bij de moeders (4,4%). Met streektaal wordt bedoeld de meest gesproken taal in de thuissituatie, bijvoorbeeld tijdens het avondeten. Bij beide groepen was Nederlands de meest gesproken taal (>75%). Onder de overige talen kwamen Gronings en Arabisch het meest voor. De verdeling van het geslacht van het kind was bij de vaders en moeder bijna gelijk.

Tabel 2

Beschrijving van de populatiekenmerken

Kenmerk		Geslacht	
		man	vrouw
Opleidingsniveau	Wetenschappelijk onderwijs	18,2%	4,4%
	Hoger beroepsonderwijs	22,2%	21,2%
	Mbo-niveau 2 of hoger	33,3%	42,8%
	Mbo-niveau 1 of lager	23,3%	29%
	Missing	3%	2,6%
Streektaal	Nederlands	76,8%	88,6%
	Anders	22,2%	11,2%
	Missing	1%	0,2%
Geslacht kind	Jongen	46,5%	46,2%
	Meisje	52,5%	53,6%
	Missing	1%	0,2%

Instrument

Voor dit onderzoek is een vragenlijst (Bijlage 1) gebruikt die is afgenomen voor een onderzoek van de OK-Werkplaats (2021), die is gebaseerd op de vragenlijst die is gebruikt in het proefschrift van Akkermans (2021) en komt daarmee op een paar aanpassingen na

overeen. De vragenlijst is bedoeld om informatie te verkrijgen over de thuisomgeving en het thuislezen en bestaat voornamelijk uit gesloten vragen met een mogelijkheid om toelichting te geven.

Procedure

De vragenlijsten zijn in december 2021 geprint bij de deelnemende basisscholen in Noord-Nederland afgeleverd. De vragenlijsten waren beschikbaar in het Nederlands, Engels en Arabisch. Vanuit de basisscholen zijn de vragenlijsten vlak voor of vlak na de kerstvakantie meegegeven aan de ouders, dit verschilde per school. In februari 2022 zijn alle vragenlijsten geretourneerd. De gegevens zijn anoniem verwerkt. De procedure is goedgekeurd door de ethische commissie van PedOn.

Analyse

Deelvraag 2. De tweede deelvraag (“*In hoeverre verschilt de mate van betrokkenheid van de vader bij het thuislezen van de mate van betrokkenheid van de moeder op basisscholen in Noord-Nederland?*”) is onderzocht met een kwantitatief, vergelijkend onderzoek. In vraag B8 van de vragenlijst is gevraagd naar de wekelijkse frequentie van het zelf lezen en het voorgelezen worden. Hierbij waren 7 antwoordopties (nooit, minder dan 1 keer er week, 1 keer per week, 2 keer per week, 3 keer per week, 4 keer per week of vaker, weet ik niet). De respons ‘weet ik niet’ wordt gezien als *missing*, aangezien deze optie niet met de andere antwoordopties op ordinaal niveau te vergelijken valt. De overige antwoordopties liggen niet op gelijke afstand van elkaar, daarom zijn sommige opties samengevoegd om een iets gelijkere schaal te creëren. Schaal 1 (nooit) krijgt een schaalwaarde van 0 en staat voor ‘nooit’. Schaal 2 en 3 (minder dan 1 keer per week of 1 keer per week) worden een schaal met een waarde van 1, die staat voor ‘weinig’. Schaal 3 en 4 (2 keer per week of 3 keer per week) worden een schaal met een waarde van 2, die staat voor ‘regelmatig’. Schaal 5 (4 keer per week of vaker) krijgt een schaalwaarde van 3 en staat voor ‘vaak’.

Aangezien ‘zelf lezen’ en ‘voorgelezen worden’ dezelfde antwoordopties hebben en beide uitingen van betrokkenheid zijn, is er gekeken naar de mogelijkheid tot samenvoegen door een reliability analysis uit te voeren in SPSS. Wanneer Cronbach’s alpha gelijk is aan of hoger is dan 0.70, is er voldoende interne consistentie tussen beide variabelen om ze samen te voegen (Taber, 2017). Aangezien Cronbach’s alpha van de reliability analysis 0.437 is en

beide vragen dus iets anders lijken te meten, is ervoor gekozen om de uitkomsten apart te analyseren.

In vraag B9 van de vragenlijst is gevraagd of de ouders het lezen thuis mogelijk maken. Hierbij waren 3 antwoordopties, die opnieuw zijn gecodeerd. Schaal 1 (nee) wordt schaal 0 en staat voor 'nooit', schaal 2 (ja, als mijn kind daarom vraagt) wordt schaal 1 en staat voor 'optioneel' en schaal 3 (ja, altijd) wordt schaal 2 en staat voor 'altijd'. In vraag B10 is gevraagd of de ouders ook praten over lezen of hun kind aanmoedigen om te lezen. De drie antwoordopties (nee, soms, ja) zijn niet hernoemd, maar hebben wel een andere schaalwaarde toegekend gekregen. Schaal 1 (nee) wordt schaal 0, schaal 2 (soms) wordt schaal 1 en schaal 3 (ja) wordt schaal 2.

Hoewel de antwoordopties van het voorgelezen worden en zelflezen redelijk gelijk zijn verdeeld over de vier schalen, is er geen sprake van een nauw kloppend interval. De schalen zijn van ordinaal niveau. Ook bij de schalen van vraag B9 en B10 is er sprake van een ordinaal niveau. Verder is de verdeling van de variabelen bij zowel de vaders als de moeders niet normaal. Daarom is er gekozen voor een non-parametrische toets om de betrokkenheid van moeders en vaders te vergelijken, de Mann-Withney U toets. Aangezien de groepen (vaders en moeders) onafhankelijk van elkaar zijn, is er aan alle voorwaarden voor een Mann-Withney U toets voldaan. De nulhypothese die hierbij geldt is dat de verdeling van de scores van de vaders gelijk is aan de verdeling van de scores van de moeders. Deze verdelingen zijn met elkaar vergeleken door ze een gemiddeld rangnummer toe te kennen. Wanneer de p-waarde lager is dan of gelijk is aan 0.05, dan wordt de nulhypothese verworpen.

Door 'Exclude cases test-by-test' zijn eerst per vraag de missende gegevens geëxcludeerd en is daarna de Mann-Withney U toets uitgevoerd. Bij vraag B8 resulteerde dit bij het domein 'voorgelezen worden' in een steekproef van 96 vaders en 471 moeders en bij het domein 'zelflezen' in een steekproef van 91 vaders en 479 moeders. De steekproef van vraag B9 (mogelijk maken) bestond uit 96 vaders en 492 moeders en de steekproef van B10 (aanmoedigen) bestond uit 99 vaders en 491 moeders.

Deelvraag 3. Voor het in kaart brengen van de manieren waarop de vaders hun kind ondersteunen bij het thuislezen, is er een kwalitatief, beschrijvend onderzoek uitgevoerd. Bij vraag B9 ("Maakt u het voor uw kind mogelijk om thuis te lezen?") en B10 ("Praat u met uw kind over lezen en/of moedigt u uw kind aan om thuis te lezen?") is er ruimte voor toelichting onder de vraag. Van de 99 vaders hebben 41 vaders toelichting gegeven op hun antwoord bij vraag B9 en 62 vaders op hun antwoord bij vraag B10.

De kwalitatieve data is bekeken en samengevat door middel van coderingen. De codes zijn opgesteld aan de hand van de naar boven gekomen thema's in de respons. Vraag B8 bestond uit twee delen, namelijk het mogelijk maken van thuislezen door leesmaterialen en het mogelijk maken van thuislezen door tijd en ruimte. Bij de leesmaterialen is er onderscheid gemaakt tussen leesmateriaal van de bibliotheek en boeken van eigen bezit. Het thema 'bibliotheek' is onderverdeeld in twee categorieën ('structureel' en 'optioneel'). Bij 'boeken van eigen bezit' kwamen drie subthema's naar voren ('bereikbaarheid', 'aanwezigheid' en 'lesmateriaal'). Bij het mogelijk maken door tijd en ruimte zijn ook drie thema's opgesteld ('duur', 'moment' en 'ruimte'). Hoe vaak de (sub)thema's zijn genoemd, is in de tekst beschreven.

Vraag B9 bestond ook uit twee delen, namelijk het praten over lezen en aanmoedigen om thuis te lezen. Het praten over lezen is opgedeeld in twee categorieën ('achteraf' en 'tijdens'). Bij het aanmoedigen om thuis te lezen is er onderscheid gemaakt tussen 'belonen', 'verplichten' en 'aansporen'. De verschillende manieren waarop de vaders hun kinderen belonen, verplichten of aansporen, is in de tekst beschreven.

Resultaten

Literatuuronderzoek

Uit het selectieproces zijn twee geschikte studies gevonden voor het beantwoorden van de vraag wat er al bekend is over de invloed van de betrokkenheid van de vader bij het thuislezen op de leesvaardigheid van kinderen in de basisschoolleeftijd. In Tabel 3 wordt een aantal kenmerken van de twee studies samengevat, de overeenkomsten en verschillen tussen de studies worden hieronder verder besproken.

Zowel de studie van Al-Qaryouti en Kilani (2013) als de studie van Merga en Mat Roni (2018) gaat over één of meerdere aspecten van vaderbetrokkenheid bij thuislezen. In de studie van Al-Qaryouti en Kilani (2013) worden vier aspecten van betrokkenheid onderzocht, namelijk het voorzien van leesmateriaal, het meedoen met leesactiviteiten, het bevorderen van een positieve houding jegens lezen en het bezoeken van de school. In de studie van Merga en Mat Roni (2018) worden het voorzien van leesmaterialen en het meedoen met leesactiviteiten wel genoemd als aspecten van betrokkenheid bij thuislezen, maar is het modelleren van leesplezier het enige onderzochte aspect. Het modelleren van leesplezier door een een positieve voorbeeldrol te zijn, is meer een indirecte vorm van betrokkenheid vergeleken met de vier directe aspecten van Al-Qaryouti en Kilani (2013). In beide studies is

vastgesteld dat alle genoemde aspecten van betrokkenheid een positief effect hebben op de leesvaardigheid van het kind. Dit positieve effect is in beide studies de aanleiding om de aspecten van betrokkenheid verder uit te werken.

Tabel 3

Samenvatting geïncludeerde studies in de literatuurreview

Auteurs en jaartal	Populatie-kenmerken	Onderzoeks-design en steekproef	Onderzoeks-instrument en uitkomstmaat	Soort betrokkenheid	Samenvatting resultaten	Derde variabelen
Al-Qaryouti & Kilani; 2013	Ouders uit Ghana (Muscat, Al-Batina en Al-Sharqiya) met kinderen tussen de 3,6 en 5,6 jaar oud.	Cross-sectionele survey N = 314; 116 vaders en 196 moeders; Selecte steekproef;	Survey van Morrow (2001) met 25 vragen; Cronbach's alpha= 0,88; Afgenomen door docenten bij ouders om de rol van ouders in de leesontwikkeling van hun kind te schetsen.	Vier onderdelen: 1) leesmateriaal voorzien; 2) meedoen met leesactiviteiten; 3) houding jegens lezen bevorderen; 4) school bezoeken.	Op alle vier de onderdelen van betrokkenheid geen significant verschil tussen vaders en moeders (p= 0,214; SD= 1,24).	Opleidingsniveau significant bij onderdeel 1, 2, 3 en totaal (F(3,310)= 6,28, p= .000); Inkomen alleen significant bij onderdeel 3 (F(3,310)= 2,83, p= .039).
Merga & Mat Roni; 2018	Kinderen tussen de 8 en 12 jaar oud van basisscholen in West-Australië.	Mixed methods; 1) Cross-sectionele survey; N = 997; Selecte steekproef; 2) Interview; N= 48; Geclusterde steekproef; 2 leerlingen per school	Survey en interviews van het Westem Australian Study in Children's Book Reading; Afgenomen bij kinderen om de perceptie op hun ouders als rolmodel in lezen te schetsen.	Modellering van leesplezier	Modellering van leesplezier door 78% van de moeders en 55,6% van de vaders; Vaders vaker als voorbeeld genoemd van negatieve houding naar lezen.	Gezinssamenstelling (alleenstaande ouders en andere opkomende niet-traditionele gezinsvormen);

Al-Qaryouti en Kilani (2013) hebben met een cross-sectionele survey van Morrow (2001) de rol van ouders in de leesontwikkeling van hun kind onderzocht. De survey omvat de vier aspecten van ouderbetrokkenheid bij thuislezen. De steekproef bestond uit 116 vaders en 196 moeders van basisschoolleerlingen tussen de 3,6 en 5,6 jaar uit van basisscholen in Ghana. Bij alle vier de aspecten van betrokkenheid is geen significant verschil gevonden tussen moeders en vaders ($p > 0.05$). Het onderzoek van Merga en Mat Roni (2018) is een beschrijvend onderzoek zonder statistische toetsen. Zij gebruiken vooral data van het Western Australian Study in Children's Book Reading, een onderzoek bij kinderen van 24 West-Australische basisscholen naar de sociale invloeden op het leesplezier. Uit iedere basisschool is er een steekproef van 2 leerlingen getrokken voor een verdiepend interview. Van de kinderen ziet 78% zijn of haar moeder als positieve voorbeeldrol en 55,6% zijn of haar vader als positieve voorbeeldrol. Verder werden de vaders vaker genoemd in de interviews, wanneer er om een voorbeeld werd gevraagd van een negatieve houding naar lezen.

Al-Qarvouti en Kilani (2013) hebben uitgebreider onderzoek gedaan naar derde variabelen dan Merga en Mat Roni (2018). Van alle onderzochte variabelen hebben ze een significant effect gevonden op de leesvaardigheid bij het opleidingsniveau van de ouders en bij het inkomen van de ouders. Het opleidingsniveau van de ouders had significant effect op de eerste drie vormen van betrokkenheid en de totaalscore. Het inkomen van de ouders had alleen significant effect op de houding jegens het bevorderen van lezen. In de middenklasse van inkomens was een positievere houding dan in de andere klassen. Met zowel de grote mate van interne consistentie in het onderzoeksinstrument (Cronbach's $\alpha = 0.88$) als het onderzoeken van meerdere derde variabelen wordt de power van de studie vergroot. Merga en Mat Roni (2018) hebben daarentegen een veel grotere steekproef ($n = 997$). Zij hebben geen Cronbach's α en ook geen p -waarde gerapporteerd, waardoor er geen uitspraak kan worden gedaan over de interne consistentie van het instrument en de kans dat het gevonden resultaat op toeval berust.

Praktijkonderzoek

Deelvraag 2

In Tabel 4 staan de verdelingen van de antwoorden van de vaders en moeders op vraag B8, namelijk hoe vaak per week hun kind thuis bezig is met lezen. De verdelingen van de antwoorden van beide groepen liggen niet ver van elkaar. Er is een Mann-Whitney U toets uitgevoerd om de scoreverdeling van de vaders en de moeders te vergelijken. Bij 'voorgelezen worden' is het gemiddelde rangnummer voor moeders (287) hoger dan voor

vaders (269). Aangezien de p-waarde groter is dan 0.05 ($U= 21180$; $p= 0.305$), is het gevonden verschil niet significant. Ook bij ‘zelflezen’ is het gemiddelde rangnummer voor moeders (288) hoger dan het gemiddelde rangnummer voor vaders (272). Dit verschil is ook niet significant, aangezien de p-waarde hoger is dan 0.05 ($U= 20554$; $p= 0.345$).

Tabel 4

Frequentietabel over het wekelijks bezig zijn met thuislezen

Domein		Frequentie vaders	Frequentie moeders
Voorgelezen worden	Nooit	9,4%	4,9%
	Weinig	27,1%	28,2%
	Regelmatig	33,3%	32,5%
	Vaak	30,2%	34,4%
Zelflezen	Nooit	0%	1,9%
	Weinig	19,8%	12,5%
	Regelmatig	34,1%	35,5%
	Vaak	46,2%	50,1%

In tabel 5 staat de verdeling van de antwoorden van de vaders en moeders op vraag B9 (mogelijk maken van thuislezen) en vraag B10 (aanmoedigen tot thuislezen). Bij zowel ‘mogelijk maken’ als ‘aanmoedigen’ liggen de percentages bij de moeders iets hoger dan bij de vaders. De scoreverdelingen van de vaders en moeders zijn door middel van de Mann-Whitney U toets vergeleken. Bij het mogelijk maken van thuislezen is het gemiddelde rangnummer voor moeders (300) hoger dan het gemiddelde rangnummer voor vaders (267). De p-waarde die hierbij hoort is kleiner dan 0.05 ($U= 21012$; $p= 0.015$), waardoor het verschil significant is. Bij het aanmoedigen tot thuislezen is het gemiddelde rangnummer voor moeders (298) ook hoger dan die voor vaders (285). Echter, de p-waarde is groter dan 0.05, waardoor er geen sprake is van een significant verschil ($U= 23274$; $p= 0.429$).

Tabel 5

Frequentietabel over het mogelijk maken van thuislezen en aanmoedigen tot thuislezen

Domein		Frequentie vaders	Frequentie moeders
Mogelijk maken	Nee	5,2%	1,4%
	Optioneel	24%	17,3%
	Ja	70,8%	81,3%

Aanmoedigen	Nee	6,1%	5,7%
	Soms	33,3%	29,3%
	Ja	60,6%	65%

Deelvraag 3

Manieren van mogelijk maken. Er komt in de toelichting van de vaders op hoe zij het mogelijk maken voor hun kind om thuis te lezen, een aantal thema's naar voren. Als het gaat over het beschikbaar stellen van leesmateriaal, wordt er een onderscheid gemaakt in leesmateriaal van de bibliotheek en eigen leesmateriaal. Er is door vijf vaders aangegeven dat zij structureel naar de bibliotheek gaan, bijvoorbeeld één keer per week of per twee weken. Zes vaders geven aan optioneel naar de bibliotheek te gaan, bijvoorbeeld wanneer hun kind erom vraagt. Verder hebben 22 vaders leesmateriaal voor hun kinderen in eigen bezit. Dertien vaders geven aan verschillende kinderboeken thuis te hebben liggen. Vier vaders hebben de boeken bewust op een plek gelegd, die goed bereikbaar is voor hun kind. Een voorbeeld hiervan is op de onderste plank van de boekenkast of op de keukentafel. Naast normale leesboeken schaffen drie vaders bewust leesmateriaal aan dat is afgestemd op het niveau van hun kind.

De vaders hebben minder toelichting gegeven op hoe zij het thuislezen mogelijk maken door middelen als tijd en ruimte dan door leesmateriaal. Hun kinderen hebben vaak een vast moment, waarop zij de mogelijkheid hebben om te lezen en in sommige gevallen verplicht moeten lezen. Bij zeven vaders vindt dit moment plaats voor het slapengaan. De slaapkamer is dan ook de meest genoemde ruimte waar wordt gelezen. Verder worden ook de keukentafel en een bureau genoemd. Drie vaders geven aan dat hun kind een verplichte tijdsduur heeft om thuis te lezen. Dit verschilt van 15 tot 30 minuten per dag.

Manieren van aanmoedigen. In de toelichting op vraag B9 zijn de vaders vooral ingegaan op de vraag hoe zij hun kind aanmoedigen om te lezen. Dit is ook de voornaamste beweegreden van een gesprek over lezen. Twaalf vaders geven aan wel eens een gesprek te beginnen met hun kind over het belang van lezen. Hierin leggen zij uit waarom lezen goed is voor het ontwikkelen van leesvaardigheid, maar ook voor het ontwikkelen in andere schoolvakken. Verder bespreken zes vaders de inhoud van boeken met hun kind. Dit doen zij op twee momenten. Allereerst gebeurt dit, wanneer zij samen met hun kind een boek lezen, bijvoorbeeld door één voor één een stukje te lezen of door het kind voor te laten lezen.

Daarnaast vragen zij vaak naar de inhoud van een boek en de mening van het kind over dat boek, nadat hun kind eruit heeft gelezen.

Naast het praten over boeken zijn er nog drie manieren naar voren gekomen, waarop vaders hun kind aanmoedigen om te lezen. De eerste, tevens niet veel gebruikte manier is door het thuislezen te verplichten. Drie vaders gaven aan dit te doen. Zes vaders geven hun kind de tip om te lezen, wanneer hij of zij zich verveelt. Negen vaders proberen hun kind aan te sporen op een indirecte manier. Dit doen zij door het goede voorbeeld aan hun kind te geven door zelf thuis te lezen of door nieuwe boeken voor hun kind te kopen. De laatste manier waarop vaders hun kind aanmoedigen om te lezen, is door het kind te belonen. Deze beloning kan door het kopen van een cadeau. Drie vaders gaven aan dat ze hun kind belonen door ze na het lezen een andere, leuke activiteit te laten doen, zoals tv kijken of een spelletje spelen.

Discussie

Conclusie

In dit onderzoek is er zowel in de literatuur als in de praktijk gezocht naar antwoord op volgende vraag: *‘Op welke manieren beïnvloedt de betrokkenheid van de vader bij het thuislezen de leesvaardigheid van basisschoolleerlingen en welke rol spelen vaders van middenbouwleerlingen van basisscholen in Noord-Nederland bij het thuislezen?’*.

De eerste deelvraag (*‘Wat is er bekend over de invloed van de betrokkenheid van de vader bij het thuislezen op de leesvaardigheid van kinderen in de basisschoolleeftijd?’*) is onderzocht door middel van een systematische literatuurreview. Hieruit zijn twee artikelen gekomen, waarin vijf vormen van vaderbetrokkenheid worden beschreven, namelijk het voorzien van leesmateriaal, het meedoen met leesactiviteiten, het bevorderen van de houding jegens lezen, het bezoeken van de school en modelleren van leesplezier. Van de eerste vier vormen van vaderbetrokkenheid is onderzocht of zij verschillen van moederbetrokkenheid. Hiertussen is geen significant verschil gevonden. Bij de laatste vorm van betrokkenheid, het modelleren van leesplezier, is wel een verschil gevonden tussen moeders en vaders. Echter, of dit verschil significant is, wordt niet genoemd.

De tweede deelvraag (*‘In hoeverre verschilt de mate van betrokkenheid van de vader bij het thuislezen van de mate van betrokkenheid van de moeder op basisscholen in Noord-Nederland?’*) onderzoekt het verschil tussen de betrokkenheid van Noord-Nederlandse vaders

en moeders bij het thuislezen van hun kind. Hiervoor is een dataset gebruikt van onderzoek van de OK-Werkplaats. De kwantitatieve data is vergeleken door middel van een Mann-Whitney U toets. Er is gekeken naar de domeinen 'voorgelezen worden', 'zelflezen', 'mogelijk maken' en 'aanmoedigen'. Hoewel het gemiddelde rangnummer op alle domeinen hoger was voor de moeders, was er alleen bij 'mogelijk maken' een significant verschil ($U=21012$, $p=0.015$).

De derde deelvraag ('*Op welke manieren ondersteunen de betrokken vaders van middenbouw basisschoolleerlingen in Noord-Nederland bij het thuislezen?*') kijkt naar hoe Noord-Nederlandse vaders van basisschoolleerlingen betrokken zijn bij het thuislezen door de toelichtingen van de vaders op het domein 'mogelijk maken' en 'aanmoedigen' te analyseren. Er zijn codes opgesteld aan de hand van de naar voren gekomen thema's met de volgende uitkomst. Vaders maken het lezen vooral mogelijk door leesmateriaal beschikbaar te stellen door langs de bibliotheek te gaan of eigen boeken aan te schaffen. Sommige vaders leggen de boeken bewust op een bereikbare plek of kopen bewust leesmateriaal afgestemd op het leesniveau van het kind. De slaapkamer is de meest gebruikte ruimte, omdat veel vaders hun kind voor het slapengaan verplicht of optioneel tijd geven om thuis te lezen. Bij de toelichting die was gegeven onder het domein 'aanmoedigen' was het praten over het belang van lezen voor de leesontwikkeling van het kind het meest genoemd door de vaders. Verder gaven zij aan dat ze achteraf de inhoud van boeken bespreken.

De meeste vaders combineerden in ieder geval twee leesactiviteiten. Het afwisselen van leesactiviteiten is belangrijk voor de bijdrage die de betrokkenheid levert aan de leesvaardigheid van het kind (Akkermans et al., 2021). Weinig vaders verplichten het lezen. Meer vaders benaderen het positief door het kind te belonen na het lezen, wat volgens Akkersmans et al. (2021) ook van belang is voor het leveren van een bijdrage aan de leesvaardigheid. Verder zijn de activiteiten veelal gericht op het ontwikkelen van leesgewoontes, wat volgens Castro et al. (2015) zorgt voor het grootste effect van ouderbetrokkenheid op leesvaardigheid van hun kind. Een paar vaders gaven bewust het goede voorbeeld door zelf te lezen.

De gevonden resultaten in het praktijkonderzoek zijn vergeleken met de uitkomst van het literatuuronderzoek. In het praktijkonderzoek is op één domein een significant verschil gevonden, namelijk 'mogelijk maken'. Aan de ene kant suggereert de significantie dat de kans dat dit verschil wordt gevonden, terwijl het niet in de praktijk aanwezig zou zijn, klein

is. Aan de andere kant is het verschil in gemiddelde rangnummer tussen moeders en vaders ook erg klein. Hierdoor wordt de kans dat het gevonden verschil op toeval berust weer groter. Daarom kan er geen harde conclusie worden getrokken dat dit verschil daadwerkelijk in de praktijk aanwezig is en moet het gevonden resultaat met nuance worden geïnterpreteerd. In de literatuur is geen verschil gevonden tussen moeders en vaders op het aspect ‘voorzien van leesmateriaal’, wat het meest overeenkomende aspect is met het domein ‘mogelijk maken’. Dit geeft nog meer reden om het gevonden verschil terughoudend te interpreteren.

De literatuur suggereert dat het vooral moeders zijn die een positieve voorbeeldrol zijn in leesplezier voor kinderen. Doordat er in het praktijkonderzoek alleen is gekeken naar de houding van vaders jegens thuislezen en niet naar die van moeders, kan er geen uitspraak worden gedaan over het verschil tussen vaders en moeders op dit gebied. In het praktijkonderzoek komt wel een positieve houding van vaders jegens lezen naar voren. Veel vaders geven aan gesprekken te hebben over wat hun kind leest, samen met hun kind te lezen en een enkeling is zich zelfs bewust van de voorbeeldrol die hij heeft. Hierbij moet rekening worden gehouden met het gegeven dat vaders, die een positieve houding hebben jegens lezen, ook eerder deelnemen aan een onderzoek over lezen. Daarnaast is dit gemeten aan de hand van zelfrapportage, waarbij altijd kans is op het invullen van sociaal wenselijke antwoorden. Daarom kan niet worden aangenomen dat deze resultaten representatief zijn voor de praktijk.

Wanneer beide onderzoeken worden vergeleken, lijkt het daadwerkelijke verschil in betrokkenheid van thuislezen tussen vaders en moeders minimaal tot afwezig. Er blijkt wel een verschil in de visie op hoe vaders en moeders betrokken zijn bij het thuislezen. Tijdens het zoekproces van de systematische literatuurreview zijn met name artikelen gevonden over moeders. Dit komt overeen met de bevinding van Swain en Mallows (2017) dat de focus sterker ligt op moeders dan op vaders, wanneer het gaat over thuislezen.

De vaders die betrokken zijn bij het thuislezen, zijn gericht op positieve feedback, afwisselende activiteiten en het stimuleren van leesgewoontes. Deze vormen van betrokkenheid zorgen voor het grootste effect in leesvaardigheid van het kind (Akkermans et al., 2021; Castro et al. 2015). Deze vaders zijn dus op een effectieve wijze betrokken bij thuislezen. Er kan alleen niet worden aangenomen dat deze positieve houding en betrokkenheid in de gevonden mate aanwezig is in de praktijk door de mogelijke selectiebias en sociaal wenselijke antwoorden.

Beperkingen

Zowel het literatuuronderzoek als het praktijkonderzoek heeft een aantal beperkingen. In het literatuuronderzoek zijn maar twee geschikte artikelen gevonden. Dit komt, doordat veel studies niet voldeden aan de voorwaarde dat het om vaderbetrokkenheid en leerlingen van basisschoolleeftijd moest gaan. Hoewel het ontbreken van vaderbetrokkenheid in de literatuur deels ook antwoord geeft op onderzoeksvraag, heeft het wel gezorgd voor een kleine omvang van studies en kleine power.

De beperkingen van het praktijkonderzoek waren vooral aan de vragenlijst. Een algemene beperking bij een vragenlijst is dat er een bepaald taalniveau vereist is om de vragen te begrijpen. Aangezien de vragenlijst vooral is verspreid onder gezinnen van lagere sociaaleconomische status met relatief veel allochtone ouders, is dit een extra grote risicofactor. Verder is de beschrijving van de steekproef te zien dat het opleidingsniveau van de ouders redelijk hoog is, terwijl bij de doelpopulatie juist een lager opleidingsniveau wordt verwacht. Het is aannemelijk dat vooral de hoogopgeleide ouders de vragenlijst hebben ingevuld en de steekproef niet representatief is voor de daadwerkelijke populatie. Uit onderzoek van Costigan en Cox (2010) blijkt dat er bij vrijwillige deelname van vaders aan onderzoeken een zelfselectie plaatsvindt, omdat onder andere vaders met een lager opleidingsniveau, lage sociaaleconomische status en slechtere opvoedingsomstandigheden minder snel meedoen aan onderzoeken. Gezien het verschil in verwachte en gevonden karakteristieken in de steekproef, is de kans groot dat een dergelijke selectiebias heeft gezorgd voor een non-representatieve steekproef in dit onderzoek. Daarnaast is het onderwerp 'betrokkenheid bij opvoeding' voor sommige ouders een gevoelig onderwerp, bijvoorbeeld wanneer zij hierin niet voldoen aan de verwachtingen van zichzelf of de maatschappij. Niet alleen is de mogelijkheid tot het geven van sociaal wenselijke antwoorden bij zelfrapportage groter, maar de kans op sociaal wenselijke antwoorden is bij gevoelige onderwerpen ook groter (Grimm, 2010). Deze kans is verkleind doordat het invullen anoniem was. Als laatste bestond de vragenlijst vooral uit gesloten vragen, waardoor er slechts beperkte informatie is verkregen over de betrokkenheid van vaders bij thuislezen.

Aanbevelingen

De gevonden resultaten in dit onderzoek bieden reden voor vervolgonderzoek. De kleine omvang van gevonden studies in de systematische literatuurreview, toont aan hoe weinig onderzoek er wordt gedaan naar de betrokkenheid van vaders bij het thuislezen. Er is in het praktijkonderzoek en in de gevonden literatuur weinig verschil gevonden tussen

moeders en vaders, wat pleit voor het feit dat vaders en moeders beide een bijdrage kunnen leveren aan de leesvaardigheid van hun kind. Door verder te onderzoeken hoe vaders in heel Nederland of andere landen betrokken zijn bij het thuislezen, kan hun bijdrage worden vergroot. Een tweede aanbeveling om meer kennis te vergaren over de betrokkenheid van vaders bij het thuislezen is door middel van een interview. Op die manier kan worden doorgevraagd naar hoe vaders hun rol zien en vervullen. Deze kennis kan door bijvoorbeeld scholen in de praktijk worden gebracht door middel van betere ondersteuning van vaders bij het thuislezen.

Vooraf tijdens de onder- en middenbouw helpt de betrokkenheid van ouders bij het ontwikkelen van leesvaardigheid (Sénéchal & LeFevre, 2000). Dit benadrukt het belang van het advies aan basisscholen om meer in te zetten op de betrokkenheid van ouders en vaders specifiek, aangezien vaders een positiever effect kunnen hebben op de ontwikkelingsuitkomsten dan moeders en de focus momenteel veelal op moeders is (Baxter et al., 2019; Swain & Mallows, 2017). De drie psychologische basisbehoeften van Deci en Ryan (2000), namelijk autonomie, competentie en verbondenheid, zijn eerder genoemd als componenten om motivatie voor lezen te stimuleren bij kinderen. Echter, ze gelden evengoed voor het motiveren van ouders om betrokken te zijn bij het thuislezen. Wanneer scholen meer in gesprek gaan met vaders door ze bijvoorbeeld uit te nodigen voor gesprekken met de docent of met elkaar, creëert de school verbondenheid. In deze gesprekken kan de school handvaten bieden voor het helpen bij thuislezen, maar ook vragen wat de behoeften zijn van de vaders hierin. Door te benadrukken op welke manieren het helpen bij thuislezen het meest effectief is, krijgen de vaders gevoel van autonomie. Wanneer vaders elkaar helpen, groeit daarnaast hun gevoel van competentie. Een aantal concrete aanbevelingen voor vaders zijn: (1) geef positieve feedback; (2) wissel leesactiviteiten af; (3) probeer geen docent te spelen en (4) richt je op het ontwikkelen van leesgewoonten (Akkermans et al., 2021; Bakker et al., 2013; Castro et al., 2015). Door meer onderzoek en ondersteuning kan de rol van vaders in de opvoeding niet alleen de erkenning krijgen die het in veel gezinnen verdient, maar ook op een effectievere wijze bijdragen aan de leesvaardigheid van het kind.

Referenties¹

- Akkermans, M. (2021). *Raising Readers: stimulating home-based parental literacy involvement in the first, second, and third grade*. University of Groningen. <https://doi.org/10.33612/diss.193631765>
- Akkermans-Rutgers, M., Doornenbal, J., Kassenberg, A., Bosker, R., & Doolaard, S. (2021). Is the twig bent as the tree is inclined? Children and parents interacting with school-distributed literacy assignments. *Psychology in the schools*, 58(2), 377-399. <https://doi.org/10.1002/pits.22452>
- *Al-Qaryouti, I. A., & Kilani, H. A. (2013). Role of Omani parents: fostering emergent literacy skills. *Education 3-13*, 43(3), 336-348. <https://doi.org/10.1080/03004279.2013.815248>
- Bakker, J., Denessen, E., Dennissen, M., & Oolbekkink-Marchand, H. (2013). *Leraren en ouderbetrokkenheid. Een reviewstudie naar de effecten van ouderbetrokkenheid en de rol die leraren hierbij kunnen vervullen*. Nijmegen: Radboud Universiteit
- Barreto, F. B., Sánchez De Miguel, M., Ibarluzea, J., Andiarena, A., & Arranz, E. (2017). Family context and cognitive development in early childhood: A longitudinal study. *Intelligence*, 65, 11-22. <https://doi.org/10.1016/j.intell.2017.09.006>
- Baxter, J., Cano, T., & Perales, F. (2019). A matter of time: Father involvement and child cognitive outcomes. *Journal of Marriage and Family*, 81(1), 164-184. [doi:10.1111/jomf.12532](https://doi.org/10.1111/jomf.12532)
- Castro, M., Expósito-Casas, E., López-Martín, E., Lizasoain, L., Navarro-Asencio, E., & Gaviria, J. L. (2015). Parental involvement on student academic achievement. *Educational Research Review*, 14, 33-46. <https://doi.org/10.1016/j.edurev.2015.01.002>
- Centraal Bureau voor de Statistiek. (2022, 17 mei). *Arbeidsdeelname, vanaf 1969* [Dataset]. Geraadpleegd op 31 mei 2022 via <https://www.cbs.nl/nl-nl/cijfers/detail/83752NED>
- Centraal Bureau voor de Statistiek en Sociaal Cultureel Planbureau. (2020, december). *Emancipatiemonitor 2020* [Dataset]. Geraadpleegd op 3 april

Gewijzigde veldcode

Gewijzigde veldcode

¹ De studies die zijn geïnccludeerd in de literatuur review zijn gemarkeerd met een sterretje.

2022 via <https://digitaal.scp.nl/emancipatiemonitor2020/wie-zorgt-er-voor-de-kinderen>

Costigan, C. L., & Cox, M. J. (2001). Fathers' participation in family research: Is there a self-selection bias? *Journal of Family Psychology*, 15(4), 706–720. <https://doi.org/10.1037/0893-3200.15.4.706>

Deci, E. & Ryan, R., (2000). Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. *The American Psychologist*, 55, 68–78. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.55.1.68>

Grimm, P. (2010). Social Desirability Bias. *Wiley International Encyclopedia of Marketing*. <https://doi.org/10.1002/9781444316568.wiem02057>

Gubbels, J., van Langen, A. M. L., Maassen, N. A. M., & Meelissen, M. R. M. (2019, december). *Resultaten PISA-2018 in vogelvlucht*. Universiteit Twente. <https://doi.org/10.3990/1.9789036549226>

Lamb, M. E. (2010). *The Role of the Father in Child Development* (5de editie). Wiley.

Liu, X. (2019). A review of the study on father involvement in child rearing. *Asian Social Science*, 15(9), 82. <https://doi.org/10.5539/ass.v15n9p82>

*Merga, M. K., & Mat Roni, S. (2018). Empowering parents to encourage children to read beyond the early years. *The Reading Teacher*, 72(2), 213–221. <https://doi.org/10.1002/trtr.1703>

Mesman, J., & Vermeer, H. (2017). Vaders en moeders als opvoeders van jongens en meisjes. *Pedagogiek in beeld*, 115–126. https://doi.org/10.1007/978-90-368-0616-9_9

Moher, D., Liberati, A., Tetzlaff, J., & Altman, D. G. (2009). Preferred Reporting Items for Systematic Reviews and Meta-analyses: The PRISMA Statement. *Annals of Internal Medicine*, 151(4), 264–269. <https://doi.org/10.7326/0003-4819-151-4-200908180-00135>

Morrow, L. M. (2001). *Literacy Development in the Early Years* (4de editie). Allyn & Bacon.

Nieri, L. (2017). Differences in fatherhood sensitivity according to socio-demographic variables. *Revista Costarricense de Psicologia*, 36, 61-82. [doi:10.22544/rcps.v36i01.04](https://doi.org/10.22544/rcps.v36i01.04)

OK werkplaats. (2020). Succes for All Nederland. Geraadpleegd op 1 april 2022 via <http://successforall-nederland.nl/ok-werkplaats/>

Gewijzigde veldcode

heeft opmaak toegepast: Engels (Verenigde Staten)

Gewijzigde veldcode

Gewijzigde veldcode

heeft opmaak toegepast: Italiaans (standaard)

heeft opmaak toegepast: Onderstrepen, Italiaans (standaard)

heeft opmaak toegepast: Italiaans (standaard)

Voor- en vroegschoolse educatie (VVE). (2017). PO-Raad. Geraadpleegd op 1 april 2022, van <https://www.poraad.nl/kind-onderwijs/doorlopende-leerlijn/jonge-kind-0-6-jaar/voor-en-vroegschoolse-educatie-vve>

Sacker, A., Schoon, I., & Bartley, M. (2002). Social inequality in education achievement and psychological adjustment throughout childhood: Magnitude and mechanisms. *Social Science and Medicine*, 55(5), 863–880. [https://doi.org/10.1016/S0277-9536\(01\)00228-3](https://doi.org/10.1016/S0277-9536(01)00228-3)

Sayer, L., Bianchi, S., & Robinson, J. (2004). Are parents investing less in children? Trends in mothers' and fathers' time with children. *American Journal of Sociology*, 110(1), 1–43. <https://doi.org/10.1086/386270>

Sénéchal, M., & LeFevre, J. (2002). Parental involvement in the development of children's reading skill: A five-year longitudinal study. *Child Development*, 73(2), 445-460

Swain, J., Cara, O., & Mallows, D. (2017). 'we occasionally miss a bath but we never miss stories': fathers reading to their young children in the home setting. *Journal of Early Childhood Literacy*, 17(2), 176–202. <https://doi.org/10.1177/1468798415626635>

Taber, K. S. (2017). The use of Cronbach's Alpha when developing and reporting research instruments in Science Education. *Research in Science Education*, 48(6), 1273–1296. <https://doi.org/10.1007/s11165-016-9602-2>

Wigfield, A., Gladstone, J. R., & Turci, L. (2016). Beyond cognition: Reading motivation and reading comprehension. *Child Development Perspectives*, 10(3), 190 -195. <https://doi.org/10.1111/cdep.12184>

Witte, T. (2017). *Enkele zorgwekkende ontwikkelingen aangaande het schoolvak Nederlands*. *Neerlandistiek.nl*. <http://www.neerlandistiek.nl/2017/06/enkele-zorgwekkende-ontwikkelingen-aangaande-het-schoolvak-nederlands/>

Gewijzigde veldcode

Gewijzigde veldcode

Bijlagen

Bijlage 1: Oudervragenlijst

100730101 groep 3

Vragenlijst voor ouders

Onderwijskansen Werkplaats Noord-Nederland

Onderwijskansen Werkplaats Noord-Nederland

Vragenlijst voor Ouders

Beste ouder/verzorger,

De school van uw kind doet mee aan het project Onderwijskansen Werkplaats Noord-Nederland (OK-werkplaats) van de Rijksuniversiteit Groningen. In samenwerking met de universiteit onderzoeken leerkrachten uit de middenbouw van de school (groepen 3, 4 en 5) hoe het taalonderwijs verbeterd kan worden. We verzamelen daarvoor informatie op school, maar ook in de thuisomgeving. Daarom vragen wij om uw medewerking, zodat we kinderen – uiteraard samen met u – zo goed mogelijk kunnen ondersteunen.

Voor u ligt een vragenlijst over de thuisomgeving en het thuislezen van uw kind. We zijn erg benieuwd naar uw antwoorden, want daar leren wij veel van. Het invullen duurt ongeveer 15 minuten. De gegevens worden **volledig geanonimiseerd** verwerkt en geanalyseerd. De naam van uw kind, ook al is de naam misschien op de voorkant van deze vragenlijst geschreven, komt dus niet terecht in de onderzoeksgegevens.

Invullen

- Geef steeds het antwoord dat het beste bij u past. Er is geen 'goed' of 'fout', het gaat om uw ervaringen.
- Heeft u meerdere kinderen in de middenbouw? Vul dan voor elk kind een aparte vragenlijst in.
- Heeft u hulp nodig bij het invullen? Geef dat vooral aan bij de leerkracht van uw kind, wij helpen u graag.
- Na het invullen kunt u of uw kind de vragenlijst bij de leerkracht inleveren.
- We vragen u de vragenlijst binnen twee weken in te leveren.
- *Do you prefer to fill in this questionnaire in English? Please contact the teacher of your child.*

Vragen of opmerkingen

Heeft u een vraag of opmerking over deze vragenlijst? E-mail dan gerust de verantwoordelijke onderzoeker:

Mariëtte Hingstman (m.hingstman@rug.nl)

Alvast hartelijk dank voor het invullen!

A. VRAGEN OVER UW KIND EN DE TAALSITUATIE THUIS

1. Mijn kind is een

- Jongen
- Meisje
- Anders

2. Geboortedatum van mijn kind (maand en jaar): _____

3. In welk land is uw kind geboren?

- Nederland
- Een ander land, namelijk: _____

4. Welke (streek)taal wordt in uw gezin het meest gesproken (bijvoorbeeld als iedereen aan tafel zit)?

- Nederlands
- Gronings
- Een andere (streek)taal, namelijk _____

B. VRAGEN OVER THUIS LEZEN

5. Is uw kind een goede lezer?

- Nee
- Een beetje/gemiddeld
- Ja
- Weet ik niet

6. Vindt uw kind het leuk om voorgelezen te worden?

(U kunt uw antwoord hieronder toelichten)

- Nee
- Soms
- Ja
- Weet ik niet

Toelichting:

7. Vindt uw kind het leuk om zelf thuis te lezen? (U kunt uw antwoord hieronder toelichten)

- Nee
- Soms
- Ja
- Weet ik niet

Toelichting:

8. Hoe vaak per week is uw kind thuis met lezen bezig?

Voorgelezen worden <i>(thuis, door u of iemand anders)</i>	Zelf lezen <i>(thuis, met aandacht)</i>
☐ Nooit	☐ Nooit
☐ Minder dan 1x per week	☐ Minder dan 1x per week
☐ 1x per week	☐ 1x per week
☐ 2x per week	☐ 2x per week
☐ 3x per week	☐ 3x per week
☐ 4x per week of vaker	☐ 4x per week of vaker
☐ Weet ik niet	☐ Weet ik niet

Vindt u dat vaak genoeg?

- Ja   Nee

Kunt u hier toelichten waarom?

9. Maakt u het voor uw kind mogelijk om thuis te lezen? Hiermee wordt bedoeld: 1) leesmateriaal in huis hebben, 2) tijd en ruimte geven om zelf te lezen (U kunt uw antwoord hieronder toelichten)

- Nee
- Ja, als mijn kind daarom vraagt
- Ja, altijd

Toelichting:

10. Praat u met uw kind over lezen en/of moedigt u uw kind aan om thuis te lezen?

- Nee
- Soms (kunt u hieronder aangeven hoe u dat doet?)
- Ja (kunt u hieronder aangeven hoe u dat doet?)

Toelichting:

11. Vindt u het lastig om met uw kind te praten over lezen en/of uw kind aan te moedigen om thuis te lezen?

- Nee
- Soms (*kunt u hieronder aangeven wat het soms lastig maakt?*)
- Ja (*kunt u hieronder aangeven wat het lastig maakt?*)

Toelichting:

12. Vindt u het belangrijk dat uw kind thuis leest? (U kunt uw antwoord hieronder toelichten)

- Nee
- Soms wel, soms niet
- Ja
- Weet ik niet

Toelichting:

13. Krijgt u tips over het thuislezen van school? (U kunt uw antwoord hieronder toelichten)

- Nee
- Soms wel, soms niet
- Ja
- Weet ik niet

Toelichting (bijvoorbeeld; helpen die tips u?):

14. Krijgt u materialen (teksten, boeken, opdrachten) om thuis te lezen mee van school? (U kunt uw antwoord hieronder toelichten)

- Nee
- Soms wel, soms niet
- Ja
- Weet ik niet

Toelichting (bijvoorbeeld; wat vindt u van die materialen?):

C. Vragen over uzelf

15. Vindt u lezen zelf leuk? (U kunt uw antwoord hieronder toelichten)

- Nee
- Soms wel, soms niet
- Ja
- Weet ik niet

Toelichting:

16. Ik ben een:

- Man
- Vrouw
- Anders
- Wil ik niet zeggen

17. Waar bent u geboren?

- Nederland
- Een ander land, namelijk _____

18. Mijn kind...

- Woont altijd bij mij
- Woont meer dan de helft van de tijd, maar niet altijd bij mij
- Woont de helft van de tijd bij mij
- Woont minder dan de helft van de tijd bij mij

19. Van welk onderwijstype heeft u een diploma behaald? (Vul het hoogst behaalde diploma in)

- Geen diploma/basisschool
- Praktijkonderwijs
- Vmbo-beroepsgericht (basis, kader)
- Vmbo-theoretisch, mavo
- Havo
- Vwo
- Middelbaar beroepsonderwijs (mbo), niveau 1
- Middelbaar beroepsonderwijs (mbo), niveau 2 of hoger
- Hoger beroepsonderwijs (hbo)
- Wetenschappelijk onderwijs (universiteit)
- Anders, namelijk _____

Wilt u nog iets kwijt naar aanleiding van deze vragenlijst? Bijvoorbeeld over het thuislezen of de tips/materialen die u van school krijgt?

Dit is het einde van de vragenlijst, erg bedankt voor het invullen

